

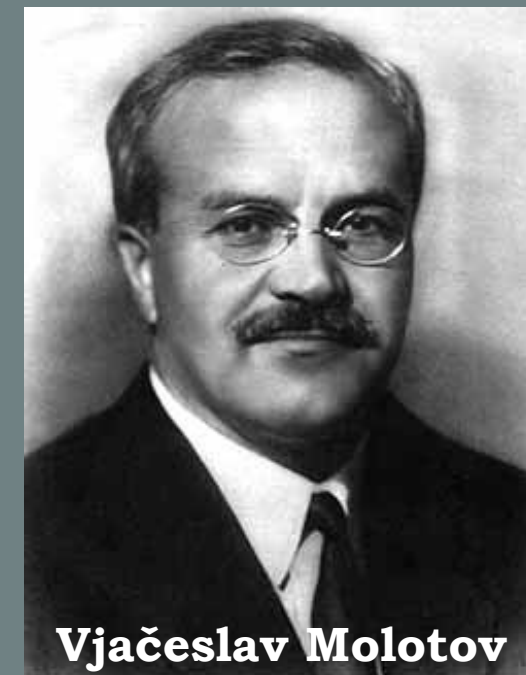
11. Usnesení Nejvyššího sovětu SSSR o výsledcích cesty N. Chruščova a N. Bulganina

**do Barmy, Afghánistánu a Indie v roce
1955**

SSSR po smrti Stalina

- Stalin zemřel 5. března 1953
- dochází k bojům o moc
- hned 7. března ustanoveno kolektivní vedení země – **Malenkov, Berija, Molotov**, Vorošilov a Chruščov => nikdo zatím nebyl dostatečně silný na to, aby sám na sebe strhl veškerou moc
- politika tzv. Nového kurzu – zastaveny politické procesy, amnesie, vnitrostranická demokratizace aj.
- větší investice do lehkého průmyslu na úkor těžkého aj.
- Berijovu pozici oslabil nepokoje v Berlíně v květnu 1953, v červnu náhle zatčen a v prosinci popraven
- následující období je charakteristické bojem o moc mezi Malenkovem a Chruščovem

Nikita Sergejevič Chruščov

- v boji o moc nakonec zvítězil Chruščov
- * 15.4.1894 Kalinovka
- † 11. 9. 1971
Moskva
- 3 x ženatý
- 5 dětí
- na snímku se 3.
manželkou Ninou
Petrovnou, se kterou
měl tři děti

Tajný projev N. S. Chruščova na XX. sjezdu KSSS o kultu osobnosti J. V. Stalina (25.2.1956)

- Chruščov poodhalil a odsoudil diktátorské praktiky svého předchůdce Stalina.
- XX. Sjezd se tak považuje za bod obratu, jímž stalinismus přestal být oficiální politikou KSSS a potažmo celého sovětského bloku
- *„Ústřední výbor strany se po Stalinově smrti začal přísně a důsledně orientovat na objasňování nepřipustnosti glorifikace jedné osobnosti a její připodobňování jakémusi nadčlověku s nadpřirozenými vlastnostmi boha, neboť něco takového je duchu marxismu - leninismu cizí. Tento člověk pak jakoby všechno ví, všechno vidí, za všechny myslí a všechno může udělat; ve svém jednání je neomylný. Taková představa o člověku, konkrétně řečeno o Stalinovi, se u nás pěstovala mnoho let.“*
- odsoudil Stalinovi dezinformace ohledně přepadení SSSR Německem v roce 1941
- odsoudil přesídlení celé řady národů

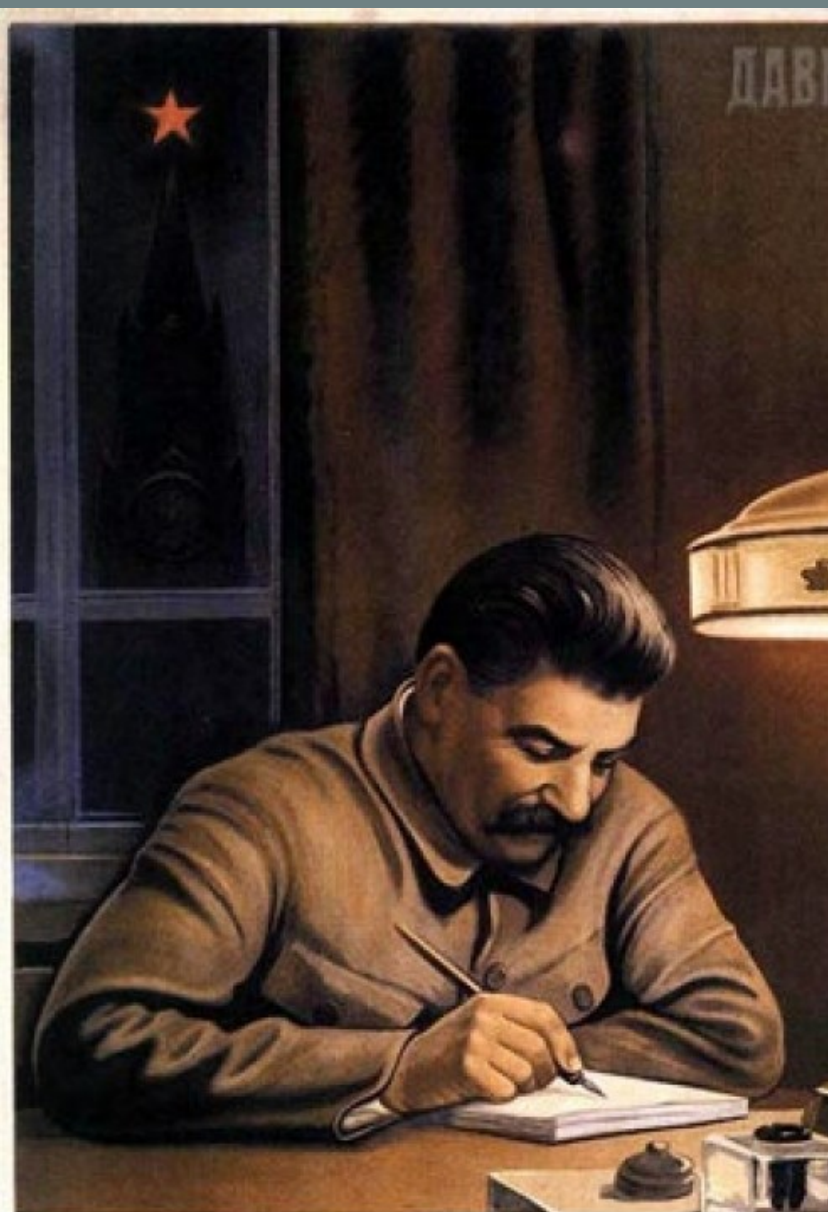

Kult osobnosti

- „Kam se dívali členové politického byra ÚV, proč včas proti kultu osobnosti nevystoupili a dělají to teprve v poslední době?“
- „Člověk někdy jede ke Stalinovi a je k němu zván jako přítel. Ale sedí u Stalina a neví, kam ho od něho odvezou: jestli domů nebo do vězení. Je jasné, že taková situace stavěla kteréhokoli člena politbyra do nevýslovně těžkého postavení. Jestliže si navíc uvědomíme, že v posledních letech se plenární zasedání ÚV fakticky nesvolávala a zasedání politbyra se konala případ od případu, bude pochopitelné, jak těžko bylo pro kteréhokoli člena politbyra vyslovit se proti tomu nebo onomu nespravedlivému nebo nesprávnému opatření, proti očividným chybám a nedostatkům v praxi vedení.“

STALIN

o každého z nás se postará Stalin v
Kremlu

ИЗДАНИЕ ИСКУССТВЕННЫМИ
СТАЛИН

Tajný projev

- „K otázce kultu osobnosti musíme přistoupit se vší vážností. Tuto otázku nemůžeme vynášet mimo stranu a tím spíše ne do tisku. Proto o ní referujeme na neveřejném zasedání sjezdu. Je třeba znát míru, neživit nepřátele, neodhalovat před nimi naše rány. Myslím, že sjezdoví delegáti správně pochopí a ocení všechna tato opatření.“

Nikita Sergejevič Chruščov při projevu na XX. sjezdu KSSS v moskevském Velkém kremelském paláci

Foto: ČTK

1. Vysvětlete, z jakých důvodů byl projev přelomovou událostí v dějinách SSSR.
2. Jaké důsledky měl projev v satelitních státech?

DESTALINIZACE

- také v zemích sovětského bloku, již od roku 1953
- povstání v NDR
- nejvýrazněji Maďarsko 1956
- v ČSR postupně probíhala až do roku 1968, kdy vyvrcholila pražským jarem
- v Polsku probíhala ve více etapách, končí s pádem představitele Władysława Gomułka
- **ALE! základní cíle politiky neměnné:** ekonomicky, vojensky a politicky posilovat SSSR a jeho mezinárodní postavení, konsolidace satelitních států, minimalizace bezpečnostních hrozeb

1. Popište, co vidíte na fotografii.
2. Proč tato fotografie nemohla vzniknout v první polovině 50. let?
3. Jakou změnu v éře studené války fotografie charakterizuje?

Chruščovova zahraniční politika

- za Stalina byl SSSR i ostatní země východního bloku v jakési mezinárodní izolaci – Chruščov to chtěl změnit
- navázání blízkých vztahů s Čínou
- obnovení diplomatických vztahů s Izraelem
- normalizace vztahů s Jugoslávií
- uzavřena mírová smlouva s Rakouskem (1955)
- účast na konferenci v Ženevě – nejvyšší představitelé USA, VB a Francie – 1955
- září 1955 navázání diplomatických vztahů se SRN (západní Německo)
- [1959 cesta do USA](#) – YouTube

- politika vůči Německu – viz prezentace z minulé hodiny
- 1955 – vznik Varšavské smlouvy
- setkání Kennedyho a Chruščova ve Vídni – viz prezentace z minulé hodiny

Za Chruščovovy éry proběhla také Suezská krize, Kubánská raketová krize, stavba Berlínské zdi, sovětsko-čínská roztržka, povstání v Maďarsku v roce 1956.

Politika vůči zemím tzv. třetího světa

- **novým cílem bylo pronikat zejména do zemí Třetího světa**
- od poloviny 50. let SSSR snahy posílit svou globální pozici upevnováním vztahů s rozvojovými zeměmi, zejména s těmi, které stály mimo existující mocenské bloky
- N. S. Chruščov navázal na teoretická východiska Vladimíra Iljiče Lenina, že koloniální národy jsou de facto spojenci proletariátu a jednal i s hnutími, které Stalin odmítal s tím, že je vedou „buržoazní nacionalisté“
- dle Ždanova byli předáci nových států označováni za „lokaje imperialismu“

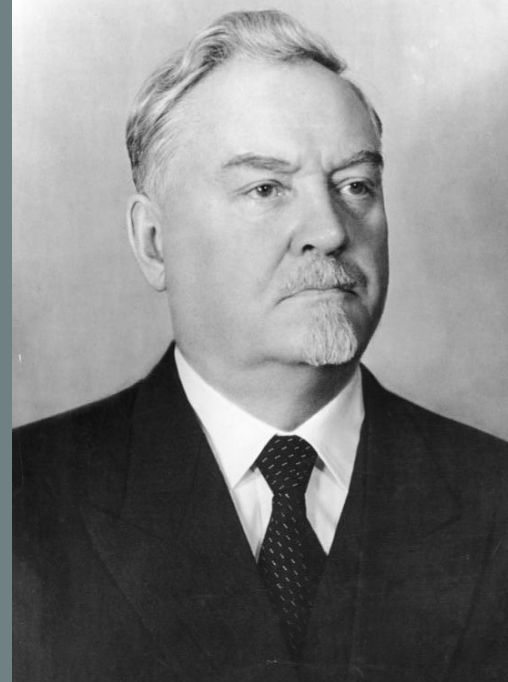

- SSSR v počínání výhody: politika protikoloniální a protizápadní, rychlý hospodářský rozvoj SSSR–během jedné generace vojensko-průmyslovou mocností.
- Neměl koloniální minulost, snaha USA zobrazit komunistický režim jako despotický a brutální měla mizivý dopad
- nová sovětská teorie hlásá, že antikoloniální vlády rozvojových zemí mohou být spojenci komunistických států a že spolupráce s nimi už není prohřeškem proti pravé víře
- počátek roku 1955 SSSR rozvinul diplomatickou ofenzívu
- podporoval **konferenci asijských zemí v Bandungu** (18.-24. 4.), na které zástupci 29 asijských a afrických států přijali principy mírového soužití

Cesta Chruščova a Bulganina

- koncem roku 1955
- cesta trvala 1 měsíc
- Navázání přátelských vztahů s indickým předsedou vlády Džaváharlálem Néhrúem
- V navštívených zemích projekty zdůrazňující význam pomoci SSSR v ekonomickém rozvoji zemí Třetího světa

rok 1956

- do konce roku 1956 SSSR uzavřel dohody o ekonomické a vojenské spolupráci se 14 státy Asie a Středního východu. Nejvýznamnějšího úspěchu dosáhl v tehdy nejmocnější arabské zemi – v Egyptě
- zde od 1952 u moci Muhamad Nagíb a Gámal Násir, stoupenci arabského nacionalismu usilující dosáhnout nezávislosti své země a odstranění britského koloniálního panství v Egyptě a perspektivně i na celém Středním východě

- ačkoli jde formálně o „kapitalistické“ země, je nezbytné jim poskytnout pro strategické dodávky velkých průmyslových podniků také československé úvěry
- podíl na industrializaci Indie přivádí do země stovky československých expertů
- Československo-egyptská smlouva o obchodní výměně včetně dodávek zbraní a zbraňových systémů Násirově Egyptu (14. září 1955)
- obdoba i v jižní a jihovýchodní Asii, zájem o československé zbraně Afghánci a barmská vláda
- **do konce roku 1956 uzavřela Moskva dohody o ekonomické a vojenské pomoci se 14 důležitými státy Asie a Středního Východu**

Věda a kultura za Chruščovovy vlády

- 1957 – první umělá družice Sputnik 1
- 1961 – první kosmonaut Jurij Gagarin
- za jeho vlády nebyl uvězněn ani jeden umělec – i když díla byla zakazována
- Boris Pasternak: kniha Doktor Živago – vyšla v Itálii v roce 1955, Pasternak získal Nobelovu cenu za literaturu
- Ivan Solženicyn: Jeden den v životě Ivana Denisoviče – o životě v gulagu (1962)
- 1963-67 režisér Sergej Bondarčuk natočil 4dílný film podle 4 svazků románu Lva Nikolajeviče Tolstého – Vojna a mír
- zlepšila se kvalita školství – kvantitativní i kvalitativní

konec Chruščovovy vlády

- důvody:
- řada neúspěšných snah o reformy, které se příliš neosvědčily
- růst politické opozice
- chaotické vedení strany i státu
- ztráta mezinárodní prestiže během kubánské raketové krize i roztržka s Čínou

- sesazen v říjnu 1964, na postu prvního tajemníka KSSS ho vystřídal Leonid Iljič Brežněv

16. Čínsko-sovětská roztržka:

příčiny a důsledky

- Sovětská svaz a Čína vítěznými mocnostmi druhé světové války
- SSSR Stalin pod kontrolou celou zemi, vláda komunistů nezpochybnitelná
- situace v Číně nejistá, ve 20. letech probíhala v Číně občanská válka
- dva hlavní zneprátené strany: **Kuomintang a komunisté**, respektive mocenský boj **Čankajška a Mao Ce-tunga**
- Čankajšek ztratil pozice a byl nucen odejít na Tchaj-wan.
- Mao vyhlásil v říjnu 1949 Čínskou lidovou republiku (**ČLR**) pod vládou komunistů
- obě strany měly zájem Čínu sjednotit, ovšem podle svých představ
- sledovaly chování hlavních světových supervelmocí – SSSR a USA

- Čankajšek měl americkou podporu
- postoj SSSR k Maovi a komunistům zdrženlivější
- Stalin by raději viděl Čínu rozdělenou a tím pádem oslabeno, uvědomoval si nebezpečí, jaké v sobě skýtá mít za souseda takto silnou mocnost
- obával se, že porážka Čankajška na pevninské Číně podnítí Spojené státy k ozbrojené pomoci svému spojenci
- Mao Ce-tunga Stalin podpořil až koncem roku 1949
- V prosinci 1949 přijel Mao do Moskvy, moskevské vedení by sice rádo vidělo Čínu jako jednoho ze svých dalších poslušných satelitů, to bylo nemyslitelné
- Na druhé straně i Mao potřeboval záruky udržení pekingského komunistického režimu – a tu mu mohl dát pouze Stalin
- Mao částečně ustoupil, když uznal nezávislost Mongolska (*vzniklé Mongolské lidové republiky*), neboť si do té doby Čína v podstatě nárokovala toto území

- sblížení mezi ČLR a SSSR vyvrcholilo 14. února **1950**, podepsána **Smlouva o družbě, spojení a vzájemné pomoci**.
- Vzájemné vztahy se zkomplikovaly po vypuknutí korejské války v červnu 1950
- Mao ochoten zapojit se do války pouze s podporou SSSR. Stalin otevřenou podporu neslibil
- Čína se do války zapojila, zárodky prvních problémů mezi oběma mocnostmi
- do poloviny padesátých let konflikty utlumovány

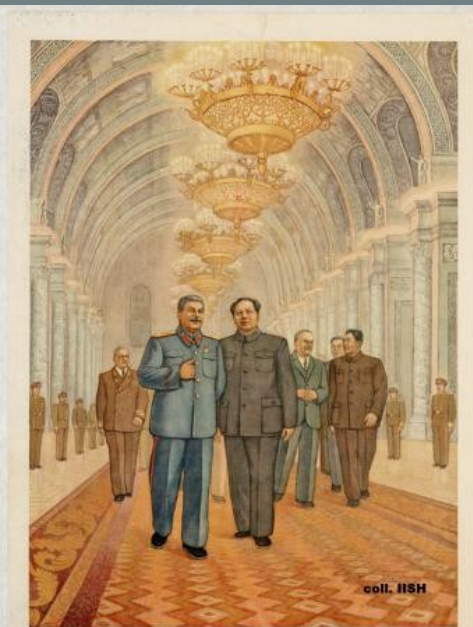
學習蘇聯先進生產經驗，
為我們祖國的工業化而奮鬥。

中蘇兩國人民和軍隊的友誼萬歲

學習蘇聯先進經驗建設我們的祖國

偉大的友誼

- **nástup Chruščova** změnil situacim, Chruščov odsoudil na XX. sjezdu KSSS Stalinův kult osobnosti, Mao velmi zděšen i když měl se Stalinem na některé věci odlišné názory, respektoval ho jako hlavu světového proletariátu.
- kult osobnosti –Mao se jej snažil v Číně budovat
- během roku 1956 naléhal na Chruščova, aby neprodleně skoncoval s demokratizačními procesy v Polsku a Maďarsku
- Chruščov se v této době snažil o „*mírové soupeření*“ komunismu s kapitalismem, Čína však naléhala na přehodnocení této koncepce
- Mao nabádal Chruščova, aby ČLR a SSSR využily kvantitativní převahy nad USA a počínaly si mnohem agresivněji

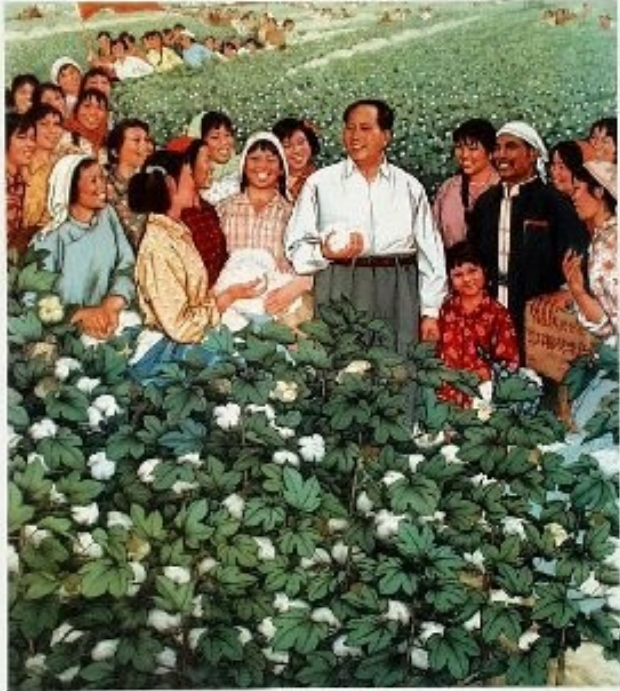
- 1958 Mao nastínil svou hospodářskou politiku „**velkého skoku**“ (1958-60) – ekonomický propad a 30 milionů mrtvých (hladomor, násilí)
- *potvrzená na VIII. sjezdu KS Číny v květnu 1958, kterou chtěl během několika málo let modernizovat čínské hospodářství*
- SSSR Maa varoval, že je to nerealistické, Mao se nedal odradit, pro Čínu **hospodářská krize**
- důležitou historickou skutečností, která umožnila provedení tohoto dobrodružství, je zvyk čínských mas poslouchat pokyny shora, tzn. od vládnoucí třídy
- Mao se chtěl přiblížit průmyslové a technické vyspělosti sovětského svazu a později i západních mocností

1958-1962

VELKÝ SKOK

- pokus o modernizaci země
- snaha přeměnit agrární Čínu v moderní průmyslový stát, do 15 let dohnat Velkou Británií
- zdvojnásobit zemědělskou produkci
- zdvojnásobit produkci oceli

万物生长靠太阳

Everything grows by the power of the sun
Tout va bien grâce au soleil
Alles wächst durch die Kraft der Sonne

col. SRL

要抓革命促生产, 促工作, 促战备, 把各方面的工作做得更好

col. SRL

- motivace rolníků
k maximálnímu pracovnímu
nasazení

- mohutná ideologická
propaganda
erupce nadšení

- statistické dezinformace

organizace rolníků
do KOMUN

zúrodňování nevyužitě půdy,
zavlažovací kanály, přehrady
hliněné tavící pece

扬子江畔大庆花

扬子江畔大庆花
一九六〇年夏月
画于南京
王云五

大庆

WWW.WORLD-PAPER.COM TEL: 0086-20-82221222

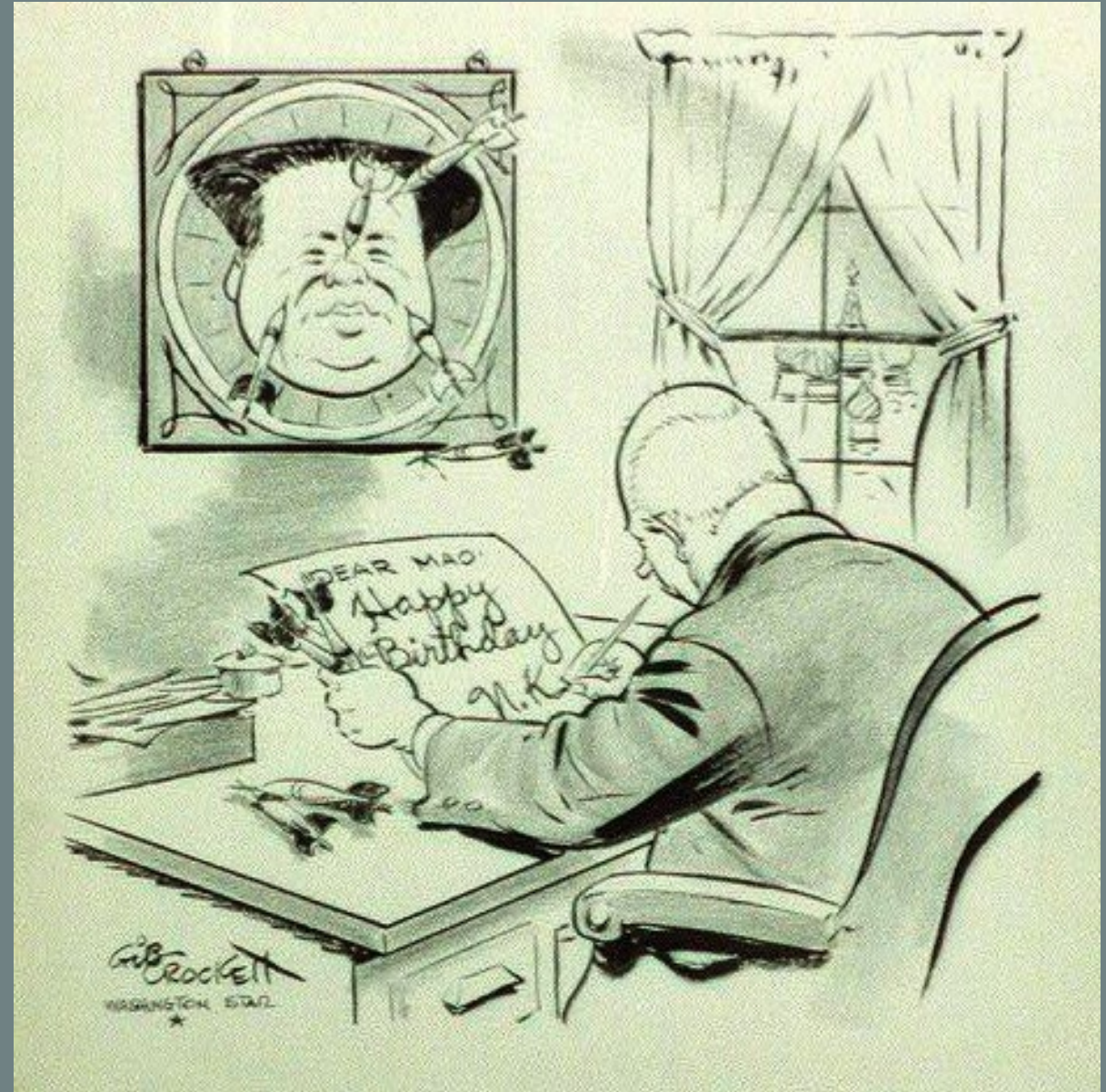

totální KOLAPS HOSPODÁŘSTVÍ
hladomor celková bilance
38 mil. mrtvých

- na přelomu července a srpna 1958 se uskutečnila schůzka nejvyšších vládních představitelů obou zemí, bez výsledků
- červen 1959 podepsána konzulární smlouva
- v říjnu navštívil Chruščov Peking a otevřeně kritizoval „*velký skok*“
- Zhoršení situace, ČLR začíná více spolupracovat s ostatními komunistickými zeměmi (s výjimkou Jugoslávie a Mongolska) a sepisuje s nimi smlouvy o přátelství a konzulární dohody (s Československem 7.5. 1960)
- Na setkání zástupců komunistických a dělnických stran v Bukurešti, 24.-26. června 1960 se prokázala nemožnost dohody mezi oběma mocnostmi
- na vzájemných hranicích první malé konflikty
- SSSR odvolal z Číny své poradce

- koncem roku 1962 kritizovala ČLR sovětské ústupky USA v době kubánské raketové krize
- Čína se postupně dostává do izolace
- 1963 podepsaly SSSR, USA a Británie smlouvu o zákazu jaderných zkoušek jinde než pod zemí, Čína ji odmítla
- **Jaderné otázky vůbec hrály významnou úlohu v celé čínsko-sovětské roztržce**
- SSSR v polovině 50. let ochoten částečně se o jaderné tajemství podělit
- SSSR následně přehodnotil své závěry a odmítl dát své informace Číně k dispozici
- po odmítnutí smlouvy z roku 1963, pokračovala Čína v samostatném jaderném výzkumu
- výsledky se dostavily 16. října 1964, kdy provedla první úspěšný jaderný pokus (*Vodíkovou pumu vyzkoušela Čína úspěšně 17.6. 1967*)

- Čína se stala jadernou velmocí a její ambice rostly, Mao neváhal označit Sovětský svaz za nepřítele. Podle něj zradil původní myšlenky marxismu-leninismu
- Čína si začala znovu klást územní nároky. SSSR sice byl ochoten jednat (*samotná jednání začala v únoru 1964*), ale nalézt shodu bylo nemožné
- V srpnu 1964 byly konzultace přerušeny, SSSR se nacházel v politické krizi
- Chruščov odstaven a na jeho místo nastoupil Leonid Brežněv

Nejisté roky 1965-1968

- V únoru 1965 přiletěl do Pekingů sovětský premiér Kosygin, aby se setkal s Mao Ce-tungem. Ani tato jednání však výsledky nepřinesla. Současně s tím se začaly postupně ochlazovat i čínské vztahy s dalšími socialistickými zeměmi – zejména Kubou a KLTR. Ne příliš přátelsky se vyvíjely i vztahy se severním Vietnamem.
- Druhá polovina 60. let zastihla Čínu v další nebezpečné krizi. Zemí se začala šířit tzv. „*kulturní revoluce*“. Čína se ještě více izolovala, dokonce začala odvolávat své velvyslance.
- Zároveň s tím se stupňovaly i vojenské příhraniční konflikty, i když ještě nepřerostly ve větší boje, a dramaticky se přiostrčila také rétorika čínských představitelů. Na plenárním zasedání ÚV KS Číny v srpnu 1966 označil Mao SSSR doslova za „*smrtného nepřítele*“.
- Menší potyčky se na hranicích staly denním úkazem. Koncem roku 1967 a začátkem následujícího roku se gros střetů odehrávalo na sporném území příhraniční řeky Ůssuri.

KULTURNÍ REVOLUCE

毛主席万岁!万万岁!

全世界人民团结起来,打倒美帝!打倒苏修!打倒各国反动派!

1966 - 1969

likvidace čtyř zel:

staré myšlenky
stará kultura
staré zvyklosti
staré návyky

- záměrem posílení Maovy pozice, odstranění starých funkcionářů
- očistná revoluce - velký skok - s cílem vytvořit novou společnost, zničit vše staré, tradiční

- odstranit „oponenty“, intelektuály
- znovu získat ztracený vliv po neúspěchu Velkého skoku

- prostředek: mládež, studenti
- zfanatizované **Rudé grady**
- shromáždění mládeže v Pekingu (10 mil. ml)

Rudá knížka

- sbírka Maových citátů

- ničení kulturních památek,
pálení knih, veřejné ponižování lidí,
fyzická likvidace osob
masivní čistka ve straně,
obnovení absolutní moci

7 - 8 milionů mrtvých

Boje na hranicích – rok 1969

- Do roku 1969 vstoupila Čína s informací, že SSSR je pro ni větším nepřítelem než USA.
- Čína začala vypovídat některé dvoustranné smlouvy – např. zakázala přelety sovětských odborníků přes své území.
- Současně s tím se vyhrotily příhraniční boje. Nejenže oba státy balancovaly na pokraji války, ale v některých případech lze situaci skutečně jako válku posoudit.

1969 konflikt na řece USSURI

válka mezi komunistickými zeměmi
Čína X SSSR

- od urážek k ozbrojenému střetu
- 6500 km dlouhá hranice
úvahy o preventivní válce,
vzájemný pocit ohrožení

1969

- hraniční střet na řece
Ussuri - Čína obsazuje
ostrov Damanskij
hrozba jaderné války

- další konflikty na Amuru, Sinťiangu

Řešení situace

- Nakonec došlo ke schůzce Kosygina s Čou En-lajem při tradiční příležitosti - ideální možnost se naskytla na pohřbu vietnamského komunistického vůdce Ho Či Mina 11.9. 1969.
- Zde se alespoň rámcově dohodly další schůzky, na kterých by se měly konflikty řešit.
- Samotná jednání pak začala 20. října 1969 v Pekingu
- Přestože konflikty na hranicích ustaly, sovětsko-čínské vztahy se nezlepšily.
- Po smrti Maa se po čase prosadil reformátor Teng Siao-pching a vyvedl Čínu z permanentní hospodářské krize tím, že v rámci možností otevřel její ekonomiku Západu.
- Normalizace vztahů mezi Čínou a SSSR tak mohla postupně probíhat až s nástupem nového sovětského vůdce Michaila Gorbačova v polovině 80. let.

